

ERIKA IZMEĐU TONOVA

Muzikologinja, urednica, kulturna djelatnica i muzička spisateljica **ERIKA KR PAN** (Ozalj, 15. kolovoza 1942.), snagom je i beskompromisnošću, tvrdoglavo i uporno, kroz više od šest desetljeća profesionalnoga života "između tonova", oblikovala našu sredinu i označila hrvatsku glazbu na takav način da joj nagrada *Porin* za životno djelo pripada bez ostatka. Bogatom i raznolikom djelatnošću na različitim područjima glazbe zadužila je hrvatsku glazbenu kulturu rezultatima koji su našim prostorom odjeknuli prodorno i snažno, toliko da odjekuju i danas.

Polja na kojima je djelovala bilo je puno ili bismo mogli reći da su ona – što se djelovanja uz glazbu tiče, gotovo sva: muzikološko i istraživačko, novinarsko i publicističko, esejističko, radijsko i televizijsko, organizacijsko i upravljačko, izdavačko i uredničko. Gotovo da nema mjesta na koje nije utisnula svoje ime i zaorala svoj prepoznatljiv, jedinstven, snažan trag.

Za sebe je obično govorila da je muzički pisac, ali je po vokaciji bila i ostala muzikolog. Hrvatski muzikolog opće prakse, ako uopće postoji nešto poput tog. I muzikolog praktičar, ako se također može tako reći. Muzikološki poziv birala je kao profesionalni izbor, ali i "neku vrstu sudbine" (kako je jednom zapisala), svjesna generacijske potrebe djelovanja na "afirmaciji i očuvanju nacionalnog identiteta" i "okupljanja oko hrvatske glazbe". Takav poziv prihvatila je i kao zadatak, i kao obvezu. Gledajući u brojne "neuzorane ledine" hrvatske glazbene zbilje (tako je znala reći), uskakala je u raznolike teme i popunjavala brojna neispunjena poglavlja naše glazbene kulture, gdje god je vidjela i osjećala potrebu za tim. Grabila je zacrtanim pravcem ustrajno i snažno, ne štedeći ni sebe ni druge, shvaćajući da to nema napraviti nitko doli nje.

Često pritom nije imala priliku birati svoje bitke. Mnoge bi, vjerujem, da je mogla, birala drukčije. No, nije bilo izbora. *Ako nećeš ti, tko će? I ako ne sad, onda kad?* U tom pogledu, bila je, doista, poput erike, ili vrijeska, kako mu je drugo ime. Koji cvjeta čak i zimi, kad to ne čini nitko drugi. Plaut je jednom zapisao da se u ljudskim imenima zrcale čitave sudbine. "Ime govori sve". Ima nešto na tome. A i ti njezini inicijali – ona dva mala slova koja bi stavljala u zagradu – (ek) – nisu skrivali, već jasno otkrivali tko je. Ima u našoj branši nekih imena koja je dovoljno reći pa da znaš o kome je riječ. Erika je jedno o njih.

U svojim brojnim "velikim pospremanjima" i "opsežnim inventurama" (tako je znala govoriti o tome), radila je temeljito i napravila puno. A odluka da ustraje na tome putu korijene je imala u jednoj jedinoj ideji: gotovo fanatičnom odnosu prema "njegovom veličanstvu" podatku. Podatak je za Eriku Krpan bio svjedočanstvo vremena, ljudi i prostora, korijena i identiteta, prema kojemu se ona odnosila savjesno, odgovorno i s krajnjim respektom. U svim svojim nastojanjima uvijek je smatrala kako je "podatak nešto bez čega kultura ne može naprijed".

Budućim generacijama ostavila je niz kamena temeljaca na kojima se zasniva naša kulturna memorija. Redom su to bili veliki i sveobuhvatni muzikološki, autorski i urednički pothvati kojima je sačuvano sjećanje na mnoge naše glazbene izvore. Velike monografije o Muzičkom biennalu Zagreb, Glazbenoj tribini, Hrvatskom društvu skladatelju, Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog i Koncertnoj direkciji Zagreb, kao i one o Simfonijskom orkestru Hrvatske radiotelevizije i Zagrebačkim solistima, Glazbenim večerima u svetom Donatu (Nagrada grada Zadra 2012.), Koncertima u Eufrazijani i Hrvatskom društvu glazbenih umjetnika, da istaknemo samo neke, nezaobilazne su postaje našega glazbenog iskona, koje su radom i zalaganjem Erike Krpan zauvijek otete zaboravu. Veliki i dojmljivi su to radovi, koji

plijene temeljitošću i ozbiljnošću pristupa, uredničkom samouvjerenošću te dubinom autorskih i istraživačkih uvida.

No uz takve "kapitalce", tu su i mnogi skriveni biseri, a također itekako važni pa i zahtjevni pothvati, ostvareni za niz naših skladatelja i glazbenih umjetnika. Spomenice za Borisa Papandopula i Juricu Muraia, kao i katalozi za Milka Kelemena, Igora Kuljerića, Alfija Kabilja, Željka Brkanovića, Rubena Radicu, Franu Paraća, Berislava Šipuša, Adalberta Markovića i druge, kao i katalozi, a zapravo dvije mini-monografije za dvojicu dirigenata, Antuna Doličkog i Vladimira Kranjčevića, iscrpna su kataloška izdanja i nepresušni izvori vrijednih informacija s postavljenim uredničkim i autorskim standardima koji se prate i danas.

S posebnim sentimentom odnosila se prema temama kada su posrijedi bile osobe, već spomenutima, kao i drugim, poput monografije o pijanistu i glazbenom pedagogu Jurici Muraia (2000., Nagrada *Ivan Lukačić* Varaždinskih baroknih večeri), ili našem velikom baritonu Vladimiru Ruždjaku (2009.). Takav je odnos pokazala i prema skladatelju Ivanu Brkanoviću, kada je uredila i objavila dnevnik njegovih sjećanja (2006.). Za temeljiti posao koji je obavila na tome izdanju primila je i nagradu *Josip Andreis* Hrvatskoga društva skladatelja, kao rijedak primjer osobe koja je to priznanje ponijela s pozicije urednika, a ne autora. S posebnom naklonošću, pak, odnosila se prema drugim autorima, glazbenim piscima i muzikolozima kada je radila s njima na njihovim knjigama i zbirkama: Nikši Gligu, Nenadu Turkalju, Tatjani Čunko ili Andriji Tomašku.

Oštra, direktna i sa stavom, čvrstom rukom i autoritetom, kao autorica i urednica imala je onu posebnu moć da hrpe rasutih tereta pretvori u smislenu i strukturiranu cjelinu. Posjedovala je snagu da se uhvati u koštac s golemim količinama građe i da pritom ne posustane. Plijenila je velikim iskustvom i širokom erudicijom. U interpretaciji sadržaja bila je odmjerena, nenametljiva, temeljita i pronicljiva. Znala je stvarati, a u svojem poslu – načinu na koji je slagala izdanja, upravljala dinamikom izmjene sadržaja, uspostavljala ravnovjesje nosivih i pratećih cjelina, vodila odnos između teksta i slike – bila je iznimno kreativna. Stoga, kada se 1994. pojavila knjiga *Labirinti Milka Kelemena*, njena dinamična, ali i zabavna dramaturgija mogla se protumačiti kao odraz čudesnoga skladateljskog bestijarija Milka Kelemena; a zapravo, istodobno, bila je ona plod dubinskoga razumijevanja i kreativnog uredničkog uloga urednice Erike Krpan.

Ne treba, dakako, zaboraviti niti brojne festivalske kataloge, prije svega one za Muzički biennale Zagreb u razdoblju od 1999. do 2005. godine. Općenito, u svojim katalogima – a namjerno kažem svojim jer toliki je bio autorski unos u njih, Erika Krpan uvijek je gledala nešto više. Tako su u nekom smislu, kroz bogatu opremu, ali i brojne tekstove, eseje i intervjuje, ta izdanja redovito nadrastala svoju primarnu, festivalsku ulogu.

Velik dio profesionalne karijere provela je na mjestu voditeljice Muzičkoga informativnog centra Koncertne direkcije Zagreb (1976. – 1994.). Karijeru je, međutim, započela 1970.-ih kao glazbena kritičarka. Djelovala je na Radio-Zagrebu, a potom i u *Vjesniku*, *Telegramu*, *Hrvatskom sveučilištu* i *Delu*, a tijekom 1980.-ih u *Studiju* i *Danasu*. U to doba ostala je zabilježena i kao autorica ciklusâ emisija na III. programu Radio-Zagreba (*Glazba na putu do društva*, *društvo na putu do glazbe*) i na TV-u Zagreb (*Antologija hrvatske komorne glazbe XX. stoljeća*). Publicističkoj djelatnosti vratila se još jednom 2003.-04. godine kolumnističkim tekstovima u *Nedjeljnom vjesniku*.

Kada je pak riječ o MIC-u, moglo bi se reći da je bila (i ostala) istinska Micovka što je uvijek rado isticala. Profesionalnim profilom i vokacijom idealno se uklopila u tu instituciju, godine 1972. pokrenutu inicijativom glazbenoga vizionara i skladatelja Branimira Sakača, s ciljem "afirmacije i propagande hrvatskog muzičkog stvaralaštva". U sjećanjima mnogih ostale su tako brojne MIC-ove uspješne međunarodne izložbe, skladateljske večeri, knjige, note, zbornici i priručnici (na hrvatskom, ali i drugim jezicima) koji se još uvijek prelistavaju i koriste, nikad prežaljeni mjesečnik *Od – do* (1979. – 1983.), pa i serije LP-ploča koje je MIC ostvarivao s *Jugotonom*, a koje danas imaju kulturni status. Na njima su prvi put sustavno predstavljeni mnogi suvremeni hrvatski autori, djela hrvatske glazbene baštine, festivali i reproduktivni umjetnici. Njezina djelatnost u MIC-u u tome dugom periodu od čitavih osamnaest godina prelazi okvire ovog teksta.

Godine 1994. preuzela je ulogu ravnateljice Koncertne direkcije Zagreb kao najveće ustanove za organizaciju koncertnog života u Zagrebu i Hrvatskoj. Tu je funkciju obnašala do 2002. godine. Mandat je započela u zahtjevnom trenutku Domovinskoga rata, a već početak toga mandata obilježilo je veliko gostovanje Izraelske filharmonije i maestra Zubina Mehte u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog. Svečani koncert, koji je otvoren intoniranjem hrvatske himne u izvedbi gostiju iz Izraela, bio je priređen s ciljem da se pošalje poruka o Hrvatskoj kao europskoj kulturnoj sredini. "Iako je Hrvatska bila još godinu dana daleko od svršetka ratnih opasnosti, cilj je postignut i poruka je stigla do onih kojima je bila namijenjena", zaključila je kasnije Krpan.

Funkciju ravnateljice KDZ-a nije shvaćala isključivo kao poslovni pothvat, već je u njemu tražila širi, kulturološki kontekst. Vruća stolica ravnateljice zahtijevala je cijelu osobu i odvlačila je od njezinih (ipak) primarnih interesa. Tijekom mandata borila se s brojnim poslovnim izazovima, insistirala je na čvrstim vrijednostima i visokim standardima, a promišljala je i različite aspekte organizacije koncertnoga života ne samo u Zagrebu, nego i Hrvatskoj. Jedna od nedosanjanih vizija bila joj je uspostava "funkcionalne mreže glazbeno i koncertno aktivnih sredina... kako bi se izgradila živa, dinamična mreža suradnje, izmjene i protoka programa, dosluha u njihovu ulančavanju, a time, posljedično, i stvaranja uvjeta za poticajnu međunarodnu suradnju". Rješenje je vidjela u formiranju koncertnih ureda po hrvatskim sredinama, a Koncertni ured Zadar koji bi se s vremenom osamostalio (kako se naposljetku i dogodilo), bio je najbolji primjer takve ideje.

Angažman u izdavačkoj kući *Cantus* u periodu do umirovljenja od 2002. do 2006. godine, vratio ju je njezinu autorskom i uredničkom radu. Tu se, među ostalim, mogla ponovno posvetiti i jednoj od svojih velikih strasti: trenucima poniranja u našu glazbenu prošlost, "listanju i prebiranju" po starim rukopisima, programima, fotografijama i sjećanjima, onom uzbudljivom osjećaju otkrivanja i oživljavanja prošlih vremena i njihovom otimanju od tmine zaborava.

Tu se, među ostalim, mogla do kraja posvetiti i časopisu *Cantus* Hrvatskoga društva skladatelja (1998. – 2006.), kojega je s mjesta glavne urednice uvela u njegovo zlatno doba. Pod njezinim vodstvom *Cantus* je rastao brojem stranica, kvalitetom tekstova i raznolikošću suradnika, a uz informiranje i komentiranje aktivnosti članova HDS-a i manifestacija društva, redovito je donosio i niz vrijednih temata, muzikoloških članaka, osvrti, intervjua, feljtona, kolumni i drugih priloga, uvelike doprinoseći obogaćenju naše glazbene i muzikološke scene. U ranijem dijelu karijere, od 1988. do 1991. godine, bila je i glavna te odgovorna urednica časopisa *Zvuk*, koji se i danas smatra jednim od najrelevantnijih izvora muzikološke literature u nas.

Niti jedan osvrt na ovu vrijednu djelatnicu u kulturi dakako da ne bi bio potpun bez spomena Muzičkog biennala Zagreb. U tome međunarodnom festivalu suvremene glazbe, jednom od najvećih tog profila u svijetu, djelovala je od 1975. do 1979. godine, obavljajući razne funkcije, među ostalim i onu direktorice programa 1977. godine. MBZ-u se vratila 1999., tada u ulozi urednice tiskanih izdanja. Duboki trag ostavila je i na Glazbenoj tribini kroz mnoga njena godišta. Blisko je bila vezana i uz Vladimira Kranjčevića i Varaždinske barokne večeri, kao i uz Daniela Marušića i Osorske glazbene večeri, akceptirajući važnost te manifestacije za hrvatsko glazbeno biće, podržavajući ga i pomažući puno prije no što je taj festival s hrvatskom autorskom riječi u središtu počeo uživati zasluženi nacionalni status.

S Kranjčevićem je inicirala i vrijednu diskografsku seriju *Antologijskih djela hrvatske zbornice glazbe* u četiri izdanja. U povodu 50. obljetnice KDZ-a potaknula je, pak, snimanje dvaju antologijskih djela, *Dodolica* i *Podnevne simfonije* Borisa Papandopula. Tijekom godina provedenih u *Cantusu* inicirala je objavljivanje i niza notnih izdanja Papandopulovih djela. Broju takvih i sličnih inicijativa, koje u mnogim slučajevima niti ne nose njezino ime u impresumu, teško je odrediti čak i broja. Postavila je uvjete i za praizvedbu te snimanje *Hrvatskoga glagoljaškog rekvijema* Igora Kuljerića. Slično je učinila i u slučaju ciklusa *Spiriti eccellenti* Petra Bergama. I tako dalje, i tako dalje...

Općenito, voljela je biti okružena glazbenicima, umjetnicima, intelektualcima, kreativcima raznih profila. Poštivala je starije, a prihvaćala mlađe. U nekom smislu podsjećala je na našu verziju Gertrude Stein, koja je okupljala oko sebe umjetnike i intelektualce svojega doba, razmjenjivala s njima mišljenja, savjetovala ih i komentirala njihov rad te na neki način sudjelovala, ako ne i utjecala na umjetničku scenu. Teško bi uopće bilo i pobrojati sve te kontakte i veze koje je gajila s mnogim akterima s naše glazbene, ali i ne samo glazbene pozornice od Vlade Gotovca do Borisa Papandopula, i od Petra Bergama do Nikše Gliga, Eve Sedak i Marije Bergamo. Osobno je pripadala generaciji šezdesetih, o kojoj je uvijek govorila u množini ne ističući sebe kao pojedinca, već svjedočeći o čvrstom osjećaju zajedništva, "znatiželje, energije i želje da nešto napravimo u sredini koja tome u ono doba uopće nije bila sklona".

Bila je i ostala prva žena na čelu Muzičkog informativnog centra (do ulaska MIC-a u sastav Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog), također i jedina ravnateljica u povijesti Koncertne direkcije Zagreb. Zasad je i jedina predsjednica u povijesti Hrvatskoga društva skladatelja u predratno i ratno doba 1990. – 1992. godine, kada je sudjelovala u formiranju današnjeg HDS-a i sustava zaštite autorskih prava te njihovoj uspješnoj tranziciji iz bivše u okviru nove, samostalne države.

Njezina aktivnost nije jenjala niti nakon odlaska u mirovinu. Suradnja se nastavila s izdavačkom kućom *Cantus*, kao i s drugim institucijama, a kontinuirano traje i danas. Ono što cjelokupnu glazbenu javnost može veseliti u ovom trenutku vijesti je o još dvije velike teme i dva nova izdanja koja uskoro možemo očekivati iz radionice Erike Krpan: monografija o Hrvatskom saboru kulture, krovnoj organizaciji kulturno-umjetničkog amaterizma u Hrvatskoj, te, mnogi će reći napokon, monografija o Borisu Papandopulu.

Izbor vlastitih radova, jedan manji dio, objavila je 2011. u zbirci *Riječi između tonova – zapisi o hrvatskoj glazbi*. Tu se očituju njezini različiti interesi od klavirske glazbe Ferde Livadića do skladateljskog opusa Petra Bergama. Tu su objavljeni i neki od intervjua koje je vodila sa Stjepanom Šulekom, Slavkom Zlatićem, Brunom Bjelinskim, Igorom Kuljerićem i Stankom Horvatom, među ostalim. I još mnogošto drugo među temama, skladateljima, događajima i

opusima, različitim glazbenim fenomenima pa i problemima koji su izazivali njezinu pozornost i motivirali je na "riječ između tonova". U toj je knjizi, dakako, i nezaobilazni Boris Papandopulo kao jedan od njezinih vječnih interesa – njoj možda i najdraži, kojemu se redovito vraćala. Osobno, meni je možda ipak najdraži tekst koji nije mogao završiti u toj knjizi, objavljen u *Cantusu* 2016. godine, u povodu 110. obljetnice skladateljeva rođenja, ne manje stručan, ali prije svega topao i neposredan, koji možda manje govori o Maestrovj glazbi, a više o njemu samom. Među ostalim Erika Krpan u tome tekstu piše:

"Kakva je to tajna koja premošćuje desetljeća, stilove, kvalifikacije kojima se nadahnuće želi pretopiti u definiciju, životnu vedrinu u stil, umijeće u eklektičnost? Prebivajući po kronikama i zapisima koji su ga u javnosti pratili za života, čita se mnogo pohvala, poneka kritička misao, ali rijetko i nešto o tome kakav je Boris Papandopulo bio kao osoba u svakodnevicu pa se pitam ne bi li u povodu obljetnice valjalo govoriti upravo o tome. Samo iz jednog razloga: kako bi se te uspomene pridružile otpornosti njegove glazbe na vrijeme i prolaznost, koju vrijeme imanentno sadrži, i time osigurale što dulje pamćenje. Jer sve nas je manje koji osim glazbe čuvamo u sjećanju i njegov lik, osobu, šarm kojim je plijenio pozornost ljudi s kojima je radio i prijateljvao. Svjesna da se toplina sjećanja jedva može prenijeti pisanom riječju, ipak ne mogu odoljeti mislima o toj prividno jednostavnoj i skromnoj, a u biti složenoj osobi, koja je s jednakom ljubavlju i zanimanjem dijelila obrok, kakvu šalu ili odlazak u kino, čiji je bio strastveni poklonik, kao što je beziznimno zadržavala za sebe mišljenja o ljudima, njihovim postupcima i djelima".

Nakon što je objavila zbirku vlastitih zapisa, naš ugledni muzikolog Ennio Stipčević u *Vijencu* uzviknuo je "napokon", ponudivši sljedeći sud o radu i djelovanju Erike Krpan:

"Nakon što je uredila na desetke knjižnih i kataloških publikacija, nakon nekoliko opsežnijih monografija (primjerice, o Zagrebačkim solistima ili o Vladimiru Ruždjaku), nakon što je godinama kao voditeljica Muzičkog informativnog centra i Koncertne direkcije Zagreb obavljala najrazličitije stručne poslove u službi boljitka naše glazbene i kulturne zajednice, a napose uspostavljajući visoke standarde glazbenog uredništva, Erika Krpan odlučila se sabrati i objaviti u knjižnom formatu ponešto iz 'vlastite ladice sjećanja'. Rekao bih, napokon! Napokon nam je omogućen pogled u autorski opus koji ide u sam vrh naše glazbene publicistike i esejistike. Rečenice Erike Krpan teku sporo, u dugačkim i razvedenim periodama, svaka je riječ pomno odvagana i s punom odgovornošću izabrana. Taj usporeni diskurs u funkciji je discipline mašte, obuzdavanja asocijativnih impulsa. Ne ističući svoju načitanost i upućenost, već je naprosto skromno podrazumijevajući, uvijek prepuštajući prvi plan glazbi, Erika Krpan podarila nam je rijetko štivo, umjetnost riječi između tonova".

Za svoj rad primila je nekolicinu nagrada, a ni *Porin* joj već nije stran, jer ga je godine 2013. zaslužila za uredništvo najboljeg tematsko-povijesnog albuma klasične glazbe; tema toga albuma bio je ponovno, sigurno već pogađate, Boris Papandopulo. Godine 1999. odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića za osobite zasluge za kulturu.

Pitajući sama sebe u predgovoru svoje zbirke je li glazbi uopće potrebna riječ, zaključila je: "Unatoč brojnim nedoumicama, jedino što se nije činilo mogućim bilo je od glazbe odustati". I nije odustala. Ostala je kroz sve te godine, kako je sama naslovom svoje knjige sugerirala, Erika "između tonova".

Borko Špoljarić